

Souhrnná teritoriální informace:

Arménie

Velvyslanectví ČR v Jerevanu 30. 5. 2021 18:21

Arménie je sekulární křesťanský stát v oblasti Jižního Kavkazu. Rozlohou i počtem obyvatel je Arménie nejmenší ze tří zemí Jižního Kavkazu. Ve své novodobě podobě vznikla po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. Je to vnitrozemský stát, hraničí na severu s Gruzii, na západě s Tureckem, na jihu s Íránem, na východě s Ázerbájdžánem a na jihozápadě s ázerbájdžánskou enklávou Nachičevan. Hranice s Tureckem a Ázerbájdžánem jsou dlouhodobě uzavřeny.

Po tzv. sametové revoluci z roku 2018 se Arménie přeměnila z oligarchické semi-demokracie až autokracie na demokratickou parlamentní republiku. Výkonnou moc má vláda v čele s premiérem, parlament je jednokomorový (volby mají proběhnout v červnu 2021). Hlavním bezpečnostním i zahraničně-politickým tématem zůstává i nadále konflikt s Ázerbájdžánem o oblast Náhorního Karabachu. Tento nedořešený konflikt představuje významnou brzdu rozvoje ekonomiky Arménie a v podstatě celého širšího regionu.

Arménie je závislá na obchodních svazcích s Íránem a zejména s Gruzii, přes niž je realizována velká většina obchodní výměny do zahraničí. Další přístup je přes Gruzii buď po zemi (dále přes Rusko či zprostředkovaně přes Turecko) nebo po moři (z gruzínského přístavu Poti do EU přístavů zejména v Bulharsku). Průjezd na jihovýchod do Náhorního Karabachu (de facto republika "Arcach" ve zbývající části území bývalé sovětské autonomní oblasti Náhorní Karabach) aktuálně od podzimu 2020 kontrolují ruské síly.

Hospodářství Arménie je založeno na zemědělství (12 %), těžbě surovin, průmyslu (24,3 %) a na službách (54,2 %). Celkové HDP země dosahuje zhruba 13 miliard USD. Ekonomice dominuje těžba surovin, energetika a zemědělství. V hlavním městě Jerevanu se rozvíjejí služby a IT sektor. Rostoucí potenciál byl v turistice (v době před covidem). Zahraniční obchod Arménie je omezen kvůli vnitrozemské poloze a sporům s Tureckem a Ázerbájdžánem. V důsledku toho má Arménie obvykle vysoký obchodní deficit. Hlavní vývoz představují kovy a drahé kameny, za nimi následuje energie, nápoje, zelenina a ovoce. Arménie dováží hlavně ropu, zemní plyn, obiloviny, gumárenské výrobky, korek a dřevo a elektrické stroje. Hlavními obchodními partnery Arménie jsou Rusko, EU, Írán, Spojené státy, Čína, Ukrajina a Turecko.

Český vývoz tvoří zejména průmyslové výrobky (generátory, automobily a letouny, elektronické a telefonní součástky a přístroje, modernizace JE) a postupně roste. Naopak arménské dovozy zůstávají na nízké úrovni a tvoří je zejména feroslitiny, nápoje (koňaky, vína) a potraviny.

Výkon arménské ekonomiky v posledních letech byl nestálý – zatímco v roce 2019 vykázala růst o 7,6 %, v roce 2020 naopak kvůli pandemii a ozbrojenému konfliktu došlo k poklesu o 7,6 %. Dlouhodobými problémy jsou geopolitická rizika, částečná izolace (uzavřené hranice), nízká produktivita práce a nízká konkurenceschopnost. Arménie je od roku 2015 součástí tzv. EAEU (Eurasian Economic Union), což může pro české firmy představovat jeden z problémů při vstupu na trh.

Základní údaje	
Hlavní město	Jerevan
Počet obyvatel	2,958 mil. (2019)
Jazyk	arménština
Náboženství	křesťanství
Státní zřízení	parlamentní republika
Hlava státu	prezident Armen Sarkissian
Hlava vlády	premiér Nikol Pašinjan
Název měny	arménský dram (AMD)
Cestování	
Časový posun	časové pásmo GMT +4 (v létě +2 hod., v zimě +3 hod.)
Kontakty ZÚ	
Velvyslanec	JUDr. Bedřich Kopecký
Ekonomický úsek	Mgr. Sabina Nováková
Konzulární úsek	JUDr. Ani Šaginjanová
CzechTrade	ne
Czechinvest	ne
Ekonomika	
Nominální HDP (mld. USD)	12,1
Hospodářský růst (%)	3,4
Inflace (%)	3,3
Nezaměstnanost (%)	19,0

Kapitoly a podkapitoly:

1 Základní informace o teritoriu

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

2 Ekonomika

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

4 Kulturní a obchodní jednání

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

6 Kontakty

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchrana, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

1 Základní informace o teritoriu

Podkapitoly:

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi

Oficiální název státu je Arménská republika (arménsky Հայաստանի Հանրապետություն – Hajastani Hanrapetutjun / Republic of Armenia / Республика Армения).

Arménie je parlamentní republika. Legislativu zastupuje jednokomorový parlament (Národní shromáždění). Počet poslanců je variabilní v závislosti na výsledku voleb – minimálně 101 (může být o několik desítek více, výjimečně až do 200), voleni jsou na čtyři roky. Sametová revoluce z dubna a května 2018 způsobila pád dlouholetého prezidenta a následně několikadenního premiéra Serže Sargsjana. Prezidentem je od března 2018 Armen Sarkissjan. Mimořádné parlamentní volby proběhly v prosinci 2018 po tzv. sametové revoluci, zvítězila v nich aliance "Můj krok" dosavadního opozičního vůdce Nikola Pašinjana. Do té doby vládní Republikánská strana se tehdy ani nedostala do parlamentu. Další předčasné parlamentní volby jsou vyhlášeny na červen 2021. O křesla v parlamentu se utkají jak představitelé porevoluční vlády, tak zástupci dřívějšího režimu včetně všech tří bývalých prezidentů. Předvídat výsledky voleb a budoucí vývoj je v době psaní STI zcela nemožné.

Arménie se člení na hlavní město Jerevan a 10 provincií (arménsky „marz“). V čele jednotlivých provincií stojí guvernéri jmenovaní vládou. V čele hlavního města stojí starosta volený Radou starších hlavního města, vzešlou z komunálních voleb. Kromě Jerevanu k dalším velkým městům patří Gjumri (dříve Leninakan), Abovjan, Hrazdan, Vanadzor (dříve Kirovakan), Idževan, Alaverdi, Kapan.

1.2 Zahraniční politika země

Arménie se nachází v geopoliticky nestabilním regionu, sužovaném řadou problémů a dlouhodobě nevyřešených konfliktů. Jedním z hlavních témat zahraniční politiky země je otázka Náhorního Karabachu, deklarovaným cílem je dosáhnout urovnání karabašského konfliktu v souladu s arménským vnímáním. Dalším nosným tématem je otázka uznání genocidy Arménů v Osmanské říši.

Arménie se od znovuzískání nezávislosti silně orientuje na Rusko jakožto formálního garanta své bezpečnosti. S Ruskem ji pojí strategické partnerství a spojenecké závazky. Významné jsou také vztahy s USA a Francií, a to vzhledem k početné diaspoře i roli obou států v mediaci konfliktu o Náhorní Karabach.

Co se týče vztahů s Evropskou unií, Arménie je jednou ze zemí Východního partnerství a spolupracuje s EU v rámci tohoto formátu. Vztahy mezi EU a Arménií vycházejí z komplexní dohody o prohloubení partnerství mezi EU a Arménií (CEPA), jež byla podepsána v listopadu 2017 a vstoupila v platnost 1. března 2021. EU v Arménii podporuje politické cíle demokratizace, reformů a transformace. Probíhají také tematické programy zaměřené na lidská práva a občanskou společnost.

Ze sousedů panují dobré vztahy s Gruzíí a s Íránem. Naopak s Ázerbájdžánem a Tureckem jsou vztahy pod bodem mrazu, obzvlášť po konci druhé karabašské války na podzim 2020. Navzdory podepsanému příměří, jež by mělo odblokovat dopravní komunikace v rámci regionu, zatím reálně nedošlo k posunu a hranice Arménie s Ázerbájdžánem i Tureckem zůstávají uzavřeny (jsou doslova zataraseny a zaminovány).

1.3 Obyvatelstvo

V Arménii žije podle oficiálních údajů lehce pod 3 miliony obyvatel. Obyvatelstvo je převážně arménské (okolo 98 %). V Arménii žije více než 20 národnostních skupin, ale národnostní menšiny jsou nepočtené. Jedná se o menšiny Jezídů, Kurdů, Rusů, dále jsou přítomni Řekové, Asyřané, Ukrajinci, Poláci, Němci, Židé, Gruzíni, Romové, Mordvini, Osetinci, Udové či Tatové.

V zahraničí je velmi početná a vlivná arménská diaspora (USA, Francie, Rusko a řada dalších zemí). Výrazná je ekonomická emigrace z

Arménie, v některých letech způsobující úbytek obyvatelstva.

Naprostá většina obyvatel se hlásí k Arménské apoštolské církvi (asi 95 %). K jiným křesťanským církvím patří baptisté a presbyteriáni. V zemi dále působí Římskokatolická církev, Mechitaristická katolická církev (kongregace benediktinských mnichů Arménské katolické církve) a ruská pravoslavná církev. Jezídští Kurdové žijí hlavně v západní části země a praktikují jezídismus. Část Kurdů vyznává sunnitský islám. V zemi žije rovněž malá židovská komunita (cca 700 lidí).

Arménie si obecně velmi zakládá na tom, že je to země s nejdříve přijatým křesťanstvím jako státním náboženstvím na světě (už v roce 301).

2 Ekonomika

Podkapitoly:

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

2.1 Základní údaje

Arménie je malá otevřená ekonomika. Hospodářství je strukturováno následovně – zemědělství (12 %), průmysl (24 %), služby (54 %). Z významných sektorů lze jmenovat těžbu nerostných surovin, textilní průmysl, šperkařství. Ze služeb v letech před covidem rostl cestovní ruch. Arménie je do značné míry závislá na vývozu surovin, zejména mědi a cenných kovů.

HDP Arménie dosahuje zhruba 13 mld. USD. Výkon ekonomiky byl v posledních letech proměnlivý. Po několika letech silného růstu HDP (+7,5 % v roce 2017, +5,2 % v roce 2018, +7,6 % v roce 2019) nastaly v roce 2020 radikální změny k horšímu. Vlivem koronavirové pandemie, ale zejména proběhlé podzimní války o Náhorní Karabach tak v roce 2020 HDP o 7,6 % kleslo. Rok 2020 těžce pocítilo zejména stavebnictví, obchod a cestovní ruch; naopak méně postižený byl veřejný sektor, zdravotnictví (zde výdaje kvůli pandemii rostly) a finančníctví. Dopady války byly a jsou jednoznačně ničivější než dopady pandemie. Arménie se tak ocitla v nejhorší recesi od roku 2009, kdy reálné HDP kleslo o 14,1 %. Hospodářská obnova bude komplikovaná a náročná, mimo jiné kvůli přetrvávajícím geopolitickým i vnitropolitickým rizikům.

Také inflace v průběhu roku 2020 vzrostla, v roce 2020 dosáhla 3,7 % (ve srovnání s průměrnou roční inflací 2,5 % v roce 2018 a 1,4 % v roce 2019). V 1. čtvrtletí 2021 inflace vyrostla o více než 6 %. Nyní se tak inflace pohybuje nad horním pásmem inflačního cílení arménské centrální banky. Rovněž míra nezaměstnanosti zůstává mimořádně vysoká, z 18 % dále vzrostla na 22 %. Velká část populace zůstává zaměstnaná v neformálním sektoru, šedá ekonomika je poměrně rozsáhlá.

Ukazatel	2018	2019	2020	2021	2022
Růst HDP (%)	5,2	7,6	-7,8	3,4	4,7
HDP/obyv. (USD/PPP)	13 032,5	14 247,0	13 170,0	13 780,0	14 640,0
Inflace (%)	2,5	1,4	1,2	3,3	3,7
Nezaměstnanost (%)	20,4	17,9	19,4	19,0	18,5
Export zboží (mld. USD)	2,7	3,2	2,8	3,3	3,9
Import zboží (mld. USD)	4,5	5,0	4,0	4,8	5,4
Saldo obchodní bilance (mld. USD)	-1,8	-1,8	-1,2	-1,5	-1,5
Průmyslová produkce (% změna)	4,6	21,1	-12,0	7,8	8,2
Populace (mil.)	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Konkurenceschopnost	70/140	69/141	N/A	N/A	N/A
Exportní riziko OECD	6/7	6/7	6/7	6/7	N/A

Zdroj: EIU, OECD, WEF

2.2 Veřejné finance a státní rozpočet

Vláda dokázala v roce 2020 pokrýt deficit rozpočtu díky půjčkám a grantům od IMF, Světové banky a EU. Státní dluh začátkem roku 2021 přesáhl 8 mld. USD. V únoru 2021 vláda vydala Eurobondy v hodnotě 750 mil. USD. Rozpočet na rok 2021 i přes zásadní šoky a změny v zásadě

Veřejné finance	
Saldo státního rozpočtu (% HDP)	-4,1
Veřejný dluh (% HDP)	64,3

kopíruje rozpočet z předchozího roku. Počítá s oživením, růstem o 3,2 % a HDP ve výši 13,32 mld. USD. Plánovaný schodek činí 570 mil. USD. Největší výdaje půjdou na sociální zabezpečení (1,05 mld. USD neboli 27,4 % výdajů rozpočtu), na veřejný sektor (včetně zdravotnictví, vzdělávání a dalších) a na obranu (650 mil. USD neboli 16,9 % výdajů rozpočtu).

Výhled do dalších let bude silně ovlivněn pandemií a zejména přetrvávající nejistotou plynoucí z geopolitických i vnitropolitických rizik. Očekává se, že se za podmínky stabilizace vnějších podmínek a obnovení sektorů hospodářství tempo růstu reálného HDP v roce 2021 zmírní, ale udrží se v plusu; v závislosti na dalším vývoji v regionu ale může dojít i k dalšímu propadu.

Arménie má záporné saldo obchodní bilance. Zmíněné zahraniční půjčky částečně posílily devizové rezervy. V roce 2021 by mělo jít 10,4 % rozpočtu na pokrytí státního dluhu. Rovněž by v roce 2021 by mělo dojít k drobnému snížení deficitu státního rozpočtu na 4,3 % HDP. Veřejný dluh činí přes 60 % HDP a v příštích letech ještě dále poroste. Dolarizovaná ekonomika a nediferencovaný vývoz znamenají značné výzvy. Další slabinu představuje slabý přísun přímých zahraničních investic (FDI). Rizika částečně zmírňuje relativně zdravý bankovní sektor a některé fiskální rezervy.

Bilance běžného účtu (mld. USD)	-0,7
Daně	
PO	18 %
FO	22 %
DPH	20 %

2.3 Bankovní systém

Arménie má poměrně silný a stabilní finanční systém. Dominují mu komerční banky (83,5 % aktiv), jichž na arménském trhu působí celkem 17. Banky jsou v soukromých rukou, bez účasti státu. Ve všech arménských bankách mají podíly zahraniční firmy (celkem 65 %). Sedm bank je plně zahraničních vlastníků, pouze dalších sedm bank má nadpoloviční podíly arménských majitelů.

Banky poskytují řadu standardních služeb, včetně bankovních převodů, půjček, vkladních účtů atd. Arménští občané i cizinci mohou mít bankovní účty v cizí měně. Neexistují omezení na výměnu nebo převod peněz nebo návrat kapitálu a zisku.

Mezi nejvýznamnější a nejsilnější banky v Arménii patří "Ameriabank" CJSC, "ARMBUSINESSBANK" CJSC, "Ardshinbank" CJSC, "ACBA-CREDIT-AGRICOL BANK" CJSC, "InecoBank" CJSC a "Converse Bank" CJSC. Nejmenší ze sedmnácti bank je íránská "Mellat Bank" CJCS, která byla v minulosti kvůli vlastnictví v některých západních zemích cílem sankčních opatření (a následně účastníkem s tím spojených soudních sporů). Všechny banky mají centrály v Jerevanu.

Arménská centrální banka se snaží dodržovat přísné regulační standardy. Ani pandemie tak místním bankovním systémem výrazně neotřásla. Centrální banka zvýšila úrokovou sazbu naposledy v květnu 2021 na 6 %, cílem je zpomalit inflaci.

2.4 Daňový systém

Daňový systém v Arménii je obecně přehledný a příznivý pro podnikání. Existuje šest, respektive sedm hlavních daní. Jedná se o daň z přidané hodnoty (DPH činí 20 %), daň ze zisku (20 %), daň z příjmu (22 %; dále se platí odvody na sociální zabezpečení ve výši 5 nebo 10 % podle výše platu), daň z nemovitostí, daň z pozemků, spotřební daně a tzv. zjednodušené daně. Různé zvláštní platby zjednodušených daní mohou být rovněž stanoveny podle zvláštních právních předpisů. Všechny zákony a jiné užitečné informace jsou k dispozici v angličtině a ruštině na webu Státní daňové služby Arménie (www.taxservice.am).

Systém je strukturován tak, že většina daní je státní a platí se přímo do státního rozpočtu. Daň z přidané hodnoty je největší příjmovou položkou, která přispívá více než třetinou příjmů z rozpočtu. Místní rozpočty dostávají navíc k dotacím ze státního rozpočtu příjmy pouze z daně z majetku v obcích a několika poplatků a místních plateb. Špatná daňová správa je jedním z největších problémů v daňovém systému, ovšem v posledních letech se změnila k lepšímu.

Daň z příjmů právnických osob je 18 %. Malé a mikro firmy mohou využít speciálních daňových režimů (snížení daní a zjednodušení papírování). Daň z obrátu se pohybuje mezi 1,5 a 5 % (pouze pro malé firmy s obrátem do zhruba 240 000 USD ročně). Některé mikro firmy (obrat do zhruba 50 000 USD ročně) mohou být osvobozeny od daně z příjmů i DPH. Firmy mohou mít povinnost platit také daně spotřební, environmentální, silniční či z majetku. Existuje speciální režim na podporu IT sektoru.

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

Podkapitoly:

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

3.1 Obchodní vztahy

Obchodní vztahy s EU

Obchodní výměna s EU představuje 18 % zahraničního obchodu země. EU je tak druhým největším obchodním partnerem. Podíl zemí EU na arménském exportu je necelých 17 % a na importu do Arménie zhruba 20 % (nejvíce z Německa, Itálie, Francie a Polska). Saldo je výrazně v neprospěch Arménie.

Arménie vyváží nejvíce nerostné suroviny (měď, molybden), které představují třetinu celkového exportu. Dále vyváží potraviny (alkohol, tabák). Třetí největší položku vývozu představují drahé kameny, zlato a šperky. Dále se do EU vyváží také textilní výrobky. Do země se naopak nejvíce dováží stroje a zařízení, dále nerostné suroviny, a také chemické výrobky.

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z EU (mil. EUR)	846,9	784,9	715,4	N/A	N/A
Import do EU (mil. EUR)	369,9	403,9	334,7	N/A	N/A
Saldo s EU (mil. EUR)	-477,1	-381,0	-380,7	N/A	N/A

Zdroj: Evropská komise

Obchodní vztahy s ČR

Arménie představuje pro ČR jednoho z významných obchodních partnerů v regionu, a to zejména co se týče vývozu elektrických strojů a zařízení (důležitý vývozní artikl jsou turbíny pro vodní elektrárny). Arménský export je spíše skromný, převážně se jedná o oděvy a textil, alkoholické nápoje (vína, brandý) nebo nerosty. Vzájemný obchod se v roce 2015 propadl v důsledku přístupu Arménie do tzv. EAEU. Po zlepšení lze od roku 2018 opět pozorovat sestupný trend. Jedním z dopadů pandemie, konfliktu a regionální nestability byl v roce 2020 velký pokles vzájemného obchodu (o 15,3 %), český export se snížil o 13,8 %. V naší obchodní výměně s Arménií je dlouhodobě patrný několikanásobný přebytek na české straně.

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z ČR (mld. CZK)	1,6	1,2	1,1	N/A	N/A
Import do ČR (mld. CZK)	0,1	0,2	0,1	N/A	N/A
Saldo s ČR (mld. CZK)	-1,5	-1,1	-0,9	N/A	N/A

Zdroj: ČSÚ

3.2 FTA a smlouvy

Po náhlém odmítnutí Asociační dohody s EU (DCFTA) v roce 2013 se Arménie stala od roku 2015 členem tzv. EAEU (Eurasijská hospodářská unie), kde je spolu s Ruskem, Běloruskem, Kazachstánem a Kyrgyzstánem. Dovozy z těchto zemí jsou osvobozeny od dovozních cel, zatímco dovozy ze třetích zemí podléhají dovozním cům a dalším podmínkám stanoveným (zpravidla Ruskem) v rámci EAEU.

Smlouvy s EU

Smluvní základnu mezi EU a Arménií tvoří především smlouva CEPA (Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement), jež vstoupila v plnou platnost 1. března 2021. CEPA představuje širokou rámcovou dohodu a dotýká se řady oblastí od demokracie a vlády práva přes obchod až po životní prostředí. Umožňuje silnější spolupráci v odvětvích jako je energetika, doprava, životní prostředí a obchod. CEPA je spojena s reformními závazky země. Jejím cílem je zlepšit v Armenii kvalitu života, posílit právní stát, zlepšit podnikatelské prostředí a podpořit větší propojení mezi EU a Arménií zejména v oblasti energetiky a dopravy.

Dále funguje preferenční obchodní schéma EU, tzv. GSP+ (Special Incentive Arrangement for Sustainable Development and Good Governance GSP+). Od roku 2009 tak může Arménie využívat snížení cel na řadu položek a tím jednodušší přístup na unijní trh.

Smlouvy s ČR

Arménie neuznává platnost žádné smlouvy či dohody z období SSSR. Ve vzájemných vztazích neplatí smlouvy sjednané mezi bývalým Československem a SSSR, došlo tak k vytvoření nové smluvní základny. Byla uzavřena mj. smlouva o zamezení dvojímu zdanění.

3.3 Rozvojová spolupráce

Arménie je příjemcem rozvojové pomoci, ale aktuálně (v období 2018-2023) nepatří mezi prioritní země české rozvojové spolupráce. Velvyslanectví ČR v Jerevanu realizuje malé lokální projekty (např. v oblasti zemědělství). Člověk v tísni realizuje rozvojové projekty (zemědělské, turistické) z fondů EU.

3.4 Perspektivní obory (MOP)

► Vodohospodářský a odpadní průmysl

Nakládání s odpady a odpadové hospodářství obecně dlouhodobě představují pro Arménii jednu z největších výzev. Dle odhadů v zemi ročně vznikne asi 650 tisíc tun netříděného pevného odpadu. Množství produkovaného odpadu v důsledku pandemie koronaviru pravděpodobně ještě vzroste. Sběr komunálního odpadu je vzhledem k zastaralé technice na poměrně špatné úrovni, třídění a recyklace na národní nebo regionální úrovni prakticky neexistuje. Snad s výjimkou hlavního města nemají firmy svázející odpad moderní vybavení ani vozidla. I v Jerevanu je však problém s tříděním odpadu (pouze na několika málo místech jsou kontejnery na plastové láhve, jinak probíhá třídění minimálně, respektive neprobíhá vůbec). Téměř veškerý komunální odpad je skládkován. V celé zemi je na 340 skládek, z nichž žádná neodpovídá hygienickým a sanitárním standardům. Do komunálního odpadu se navíc často dostává i nebezpečný odpad, který pak dále kontaminuje životní prostředí v okolí. Podobně odpadní vody se často dostávají do vodních toků. Vláda Arménie se proto snaží o zlepšení situace a zkvalitnění nakládání s odpady, a to prostřednictvím legislativních změn, zapojení dalších obcí do systému sběru odpadu, podpory projektů zaměřených na sběr odpadu, jakož i inventarizace stávajících skládek a uzavírání některých z nich. Celkově odvětví představuje příležitost i pro české firmy, které mohou nabídnout technologie pro třídírny odpadů, efektivnější výrobu obalů a jejich recyklaci, čištění a dekontaminaci odpadních vod a podobně. Spolupracovat lze také na některém z probíhajících projektů. Evropská investiční banka (EIB), Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) a Evropská unie (v rámci EU Neighborhood Investment Tool) společně financují projekt nakládání s komunálním odpadem nazvaný „Solid Waste Management in Yerevan.“ Vedle stávající skládky v lokalitě Nubarašen by měla být vybudována nova skládka odpovídající všem příslušným standardům. Dva další velké projekty stavby skládek probíhají s podporou EBRD a EU v provinciích Kotayk a Gegharkunik.

► Zemědělský a potravinářský průmysl

Zemědělství nadále představuje jeden z klíčových sektorů arménské ekonomiky. V roce 2021 je na podporu zemědělství alokováno 65 mil. USD, cílem státní podpory je zvýšení produktivity, výnosů a konkurenceschopnosti. Program se zaměří mj. na výsadbu sadů, kapkové zavlažování či pojištění rizik. Domácí produkce zatím nedokáže plně nasycit poptávku po řadě potravin, které se dováží. Často se jedná i o základní výrobky jako pšenice či olej. Certifikace potravin a dovoz zemědělských výrobků se nyní řídí pravidly v rámci tzv. Eurasijské unie (EAEU). Některé potravinářské technologie, které by pomohly zlepšit kvalitu a bezpečnost potravin, zde nejsou dostupné, což představuje příležitost pro české firmy (např. mléko z místní produkce je k dispozici pouze čerstvé; trvanlivé mléko se do Arménie dováží z poměrně vzdáleného zahraničí jako Ukrajina či Bělorusko). Roste poptávka také po technologiích pro skleníky (zvláště malé a střední). Příležitost pro rozvoj představuje rovněž sektor udržitelného zemědělství, produkce bio a organických potravin, zpracování ovoce a zeleniny a jejich balení, kde mohou české firmy nabídnout své zkušenosti a know-how. Pravděpodobně poroste také poptávka po hnojivech, především těch kvalitnějších a dražších, která zatím nejsou tak snadno dostupná (na arménský trh jsou nyní dovážena hlavně hnojiva z Ruska, Gruzie a Íránu).

► Zdravotnický a farmaceutický průmysl

Arménský trh se zdravotnickým materiálem a léčivy je relativně různorodý. Místní zdravotnictví plně nehradí všechny výkony ani léky, takže lidé musí do těchto položek (často se jedná o léky dostupné bez předpisu, případně různé potravinové doplňky, vitamíny, prostředky na

podporu imunity) investovat sami. V posledních letech došlo k harmonizaci pravidel s dalšími zeměmi tzv. Eurasijské unie (EAEU), takže platí podobná regulace jako např. pro Rusko či Bělorusko. Léky se dováží většinou z evropských zemí, USA a Ruska, dovozu se věnuje okolo 30 firem. Arménský vývoz pak směřuje především do zemí SNG a do Gruzie. Léky vyrobené v zemích EAEU jsou zpravidla levnější než srovnatelné výrobky ze zemí EU (kvůli nižším nákladům a cłům). Příležitosti pro české firmy jsou proto především u vysoce kvalitních, účinných, moderních a inovativních léčiv, zdravotnického materiálu, techniky a vybavení. Jedná se např. o vybavení pro lékařskou diagnostiku (ultrazvukové skenery, přístroje pro magnetickou rezonanci a další). Vzhledem k pomalému postupu vakcinace lze očekávat, že v Arménii nadále potrvá i poptávka po plicních ventilátorech, kyslíkových přístrojích a dalších přístrojích a vybavení využívaných pro léčbu covidu. Kromě pandemie zvýšil poptávku po léčivech, zdravotnických výrobcích a lékařských službách také nedávný ozbrojený konflikt.

► **Energetický průmysl**

Vodní elektrárny, obnovitelné zdroje.

Pozn.: Mapa oborových příležitostí (MOP) obsahující další příležitosti pro český export byla naposledy aktualizována v období před covidem.

4 Kulturní a obchodní jednání

Podkapitoly:

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

4.1 Úvod

Kulturní a obchodní jednání má oproti ČR některá specifika, která je třeba mít na paměti. V arménské kultuře a přístupu jsou jak evropské, tak některé blízkovýchodní elementy. Zvyklosti a přístupy z evropského, blízkovýchodního a postsovětského prostoru se tu vzájemně prolínají. Liší se zejména vnímání času a time management, přístup k dodržování termínů je mnohem uvolněnější a zpravidla se tolik nedbá na přesnost a dochvilnost. Specifikem je také jazyk, arménština totiž tvoří samostatnou skupinu v indoevropské jazykové rodině (není podobná dalším jazykům) a používá rovněž vlastní písmo.

4.2 Oslovení

Nejčastěji se v Arménii používá oslovení pan/paní (foneticky "paron", "tikin"). Obchodní partnery středního a vyššího věku a osoby ve vyšším postavení lze podobně jako v Rusku oslovovat křestním jménem a jménem po otci a při tom jim vykat ("Armen Ašotovič, Vy..."). Mladší generace nemá většinou – po vzájemné dohodě – problém přijít na oslovování křestním jménem a tykání.

4.3 Obchodní schůzka

Schůzky lze sjednat na běžnou pracovní dobu (zpravidla začíná později než v ČR), někdy i na čas po pracovní době. Probíhají většinou v kanceláři partnera. Je lepší vždy počítat s možným zpožděním arménské protistrany. U mladších protějšků převažuje západní obchodní kultura, obvyklá jsou jednání během oběda nebo běžné pracovní doby. Větší důvěryhodnosti napomůže vhodný informační materiál o minulých úspěšných projektech. Na vizitce je pak dobré uvést mobilní telefonní číslo propojené s komunikační aplikací typu Viber nebo WhatsApp, na které se lze obrátit v urgentních případech. Co se týče dáreků, arménští partneři ocení i skromný dárek se vztahem k ČR. Od evropských partnerů se obvykle neočekávají velké nebo luxusní dary.

V Arménii lze s výjimkou státních svátků a hlavních křesťanských svátků načasovat jednání prakticky na libovolný den týdne včetně víkendů. Pracovní doba obecně začíná později dopoledne. Záleží vždy na domluvě, ale obecně je vhodnější schůzky načasovat například od 10:00 dále nebo ještě lépe na odpolední či večerní hodiny.

Podobně jako v dalších zemích regionu převládá hierarchická struktura řízení, v níž má každý své místo v závislosti na postavení. Jednání obvykle vede služebně nejvýše postavený. Arménští partneři mohou také během projevu dělat dlouhé pauzy, odbočovat k jiným tématům nebo se pouštět do filozofických úvah. V takových situacích je vhodné aktivně naslouchat, případně vhodnou formou vyjádřit souhlas (např. přikývnutí, stručný souhlasný komentář).

Arménští obchodníci jsou známi svými obchodními schopnostmi a zakládají si na nich. Připravte se hájit vlastní zájmy a pevně si stát za svým. Je normální slušně odmítnout nabídku, pokud jsou vysvětleny důvody a argumenty. Arménská strana bude téměř jistě chtít při jednáních dosáhnout konsensuálního řešení, čeští partneři by měli umět reagovat flexibilně a mít určitý manévrovací prostor. Arménští partneři ocení a budou si vážit zvláštní nabídky, slevy nebo jiné výhody připravené konkrétně pro ně.

Arménie si obecně velice zakládá na své křesťanské kultuře a na své dlouhé historii. Pokud se člověk nebude pouštět do kritiky těchto témat, z kulturně-náboženského pohledu by neměly vznikat žádné významné třecí plochy. Místní trh je poměrně malý, takže v rámci jednotlivých

odvětví často každý velmi dobře zná každého. Někdy tak může být obtížné vést jednání s několika konkurenčními firmami tak, aby to nevešlo ve známost. Na druhou stranu se to někdy může hodit, protože snazší spojení např. mezi firmami a úřady může některé procesy urychlit.

Je třeba se připravit na rozdílné vnímání času, které je spíše jihoevropské než středoevropské. Arménský protějšek může být při prvním kontaktu (ze zdvořilosti) přesný a dochvilný, ale obecně se na dochvilnost příliš nehraje. Mohou nastat také různé prodlevy a zdržení. Není za tím však zlý úmysl nebo snaha o dominanci, pouze jiné kulturní zvyklosti. Komunikace e-mailem vyžaduje více trpělivosti, může se stát, že na reakci budete čekat delší dobu (několik dní). V takovém případě je možné zavolat, upozornit na odeslaný e-mail, vysvětlit naléhavost věci a požádat o rychlou odpověď.

Zahájení jednání je obvykle spíše formální, může se nést až ve strohém duchu. V průběhu jednání se styl a nálada obvykle mění a s dalšími schůzkami se atmosféra stává přátelštější, příjemnější a flexibilnější. Vyjadřování silných emocí není běžné. Někdy může arménská strana zahrnovat protějšek komplimenty, aby si zajistila výhodnější nabídku nebo snáz dosáhla uzavření dohody. Mezi mladší generací je lepší očekávat západní/evropský způsob jednání. Příliš přátelské jednání může působit podezřele a potenciální obchodní partnery odradit.

Arménie je poměrně malá a kompaktní země, hlavní rozdíl je mezi hlavním městem Jerevanem a mezi ostatními regiony. Mimo Jerevan je pravděpodobnější větší přátelskost a otevřenost, ale také o něco menší znalost jazyků s preferencí ruštiny.

Po skončení hlavní části jednání může následovat přípitek. Partner pravděpodobně nabídne vyhlášené arménské brandy („koňak“), případně pozvání na večeři nebo recepci s tradiční arménskou kuchyní. V takovém případě se běžně podává místní arménské víno, brandy, v restauraci lze k jídlu zvolit i pivo. V přátelštější atmosféře může být nabídnuta vodka. Není časté pít příliš mnoho alkoholu (nad míru), ale celý večer se může protáhnout až dlouho do noci kvůli řadě slavnostních přípitků. Také je dobré mít připravený alespoň krátký proslav.

Oblečení zvolte běžně jako v Česku s přihlédnutím k počasí (tuhé zimy a horká léta). Arménští muži obvykle nosí na jednání oblek. Ženy na jednání také preferují formálnější oděv, často i výraznější make-up a šperky než u nás. V některých sektorech může protějšek preferovat smart casual oblečení.

Během jednání bude jasně daná hierarchie. Bez ohledu na počet zúčastněných zaměstnanců zpravidla jednání povede za protistranu ředitel/ka, zatímco ostatní zaměstnanci se budou vyjadřovat po vyzvání např. k jednotlivým projednávaným oblastem. Co se týče genderové rovnováhy, v Arménii je zatím běžnější dominance mužů, ale lze se setkat i s řadou žen ve vedoucích pozicích. Věk a genderové složení týmu nehraje zásadní roli a ani neexistuje ideální počet členů týmu.

Rodiny a domovy jsou v Arménii vysoce soukromou záležitostí, takže dostat pozvání domů je spíše výjimečné. Jako vyjádření důvěry a blízkosti je běžnější pozvání do restaurace na velkou večeři či recepci s arménskými specialitami. Arménský partner může případně navrhnout také poznávací výlet na některou z řady místních kulturních památek (řada populárních míst se nachází i poblíž Jerevanu). Při pozvání domů je vhodné vzít s sebou na návštěvu pozornost například ve formě bonboniéry a lahve alkoholu (při podobné příležitosti se obvykle podobný dárek očekává).

4.4 Komunikace

Arméni jsou často velmi vzdělaní lidé. V závislosti na zkušenostech, sektoru a věku budou zpravidla dobře mluvit rusky, anglicky, nebo rovnou oběma jazyky (v takovém případě závisí jazyk jednání na vzájemné dohodě). Ruština je všeobecně srozumitelná alespoň pasivně, arménští obchodníci zpravidla hovoří velmi dobře rusky a jednání v ruštině je pro ně komfortní. Zejména mladí lidé ale už často preferují angličtinu a i z osobních či principiálních důvodů budou chtít vést jednání v angličtině. Je běžné se zpočátku přeptat a dohodnout se na variantě, která vyhovuje oběma stranám. Pokud arménský partner angličtinu neovládá, lze využít služeb tlumočnicka alespoň do ruštiny. Další cizí jazyky jsou méně časté, ale vzhledem k velké arménské diaspoře v řadě zemí světa lze narazit na mluvčí různých, i méně rozšířených jazyků.

V zahraničních (zejména západních) firmách, bankách, právních kancelářích, firmách z IT sektoru nebo zaměřených na obchod se zeměmi mimo tzv. postsovětský prostor je obvykle běžná dobrá znalost angličtiny. Firmy zaměřené na Rusko a postsovětský prostor používají jako pracovní jazyk spíše ruštinu. Někdy můžete být příjemně překvapeni špičkovou znalostí cizího jazyka i tam, kde byste to neočekávali.

Nepříjemné téma, kterému je třeba se za každou cenu vyhnout, jsou předchozí obchodní zkušenosti s protějšky z Ázerbájdžánu či Turecka. Ať už jsou vaše zkušenosti z těchto zemí jakékoli, toto téma vyvolá na arménské straně přinejmenším nedůvěru, v horším případě silné negativní emoce. Není vhodné komentovat zahraniční politiku země, konkrétně její vztahy s Ázerbájdžánem a Tureckem, obzvlášť ve světle nedávné horké fáze ozbrojeného konfliktu.

Střední a starší generace bude spíše preferovat osobní jednání. Mladší generaci byznysmenů bude vyhovovat jak telefonická, tak e-mailová komunikace (případně kombinace obou). Pro větší flexibilitu je možné používat také mobilní komunikační aplikace (zejména Viber, WhatsApp, případně Telegram), které jsou populární a běžně rozšířené i pro obchodní jednání.

4.5 Doporučení

V obecné rovině se připravit na přítomnost dvojí kultury (jak evropský styl, tak spíše blízkovýchodní styl – v závislosti na konkrétním sektoru a věku představitele protistrany). To s sebou nese určité komplikace zejména v odlišném přístupu k času a termínům, takže je potřeba trpělivost, rozvážnost a ohleduplnost. V některých aspektech života se v Arménii stále nezapře byrokratické dědictví SSSR, takže je vhodné mít v pořádku dokumenty, razítka, všemožná potvrzení. Okolo obchodní dokumentace a podpisů je běžná značná formálnost (včetně např. ověřování notářem). Může se stát, že protistrana nebude umět odpovědět na otázky nebo požadavky a omezí se na sdělení, že něco nejde. Někdy však za tím nemusí být žádná objektivní příčina – například jen není vhodné vyjádřit nejistotu. V podobných případech je potřeba se obrnit trpělivostí, zkusit lépe vysvětlit podstatu problému a aktivně navrhnout alternativní možnosti řešení. Obecně je ČR v Arménii vnímána pozitivně, české firmy a výrobky tu mají dobré renomé a mohou také těžit ze západní/evropské značky, která je vnímána jako znak kvality.

4.6 Státní svátky

1. 1. Nový rok

6. 1. Vánoce

8. 3. MDŽ

Velikonoce (ve stejném termínu jako v ČR)

24. 4. Den připomínky obětí genocidy (celonárodní tryzna, po celé zemi probíhají pietní akce)

1. 5. Svátek práce

9. 5. Den vítězství

28. 5. Den republiky

5. 7. Den ústavy

21. 9. Den nezávislosti

31. 12.

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

Podkapitoly:

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

5.1 Vstup na trh

Podnikání v Arménii i přes řadu změn k lepšímu od roku 2018 dlouhodobě znesnadňuje klientelismus, provázání obchodu s nejvyšší politikou, korupce, praní špinavých peněz, neprůhledný soudní systém a zneužívání pravomocí. Přestože jsou přijímány nové zákony, ne vždy jsou kvalitní a především jejich implementace či vynucování je problematické (podle potřeby).

Před vstupem na trh je důležité prověřit údaje o partnerovi a firmě, finanční a další podmínky a náležitosti. Pro úspěšné podnikání v Arménii je dobré mít v místě schopnou a důvěryhodnou kontaktní osobu či zprostředkovatele. Pro nalezení dobrých místních partnerů a pochopení arménské kultury, které je pro podnikání zde důležité, je dobré poznat partnery osobně. Proto je návštěva Arménie zejména v případě plánovaného podpisu smlouvy velmi důležitá. České firmy často působí v Arménii za prostředkování arménské diaspory v ČR.

Informace k podmínkám dovozu na unijní trh, podmínkám vývozu, informace o clech a daních, pravidlech původu (rules of origin), obchodních dohodách, antidumpingových povinnostech, daních a postupech dovozu, dalších formalitách a požadavcích (včetně ukázek formulářů) nebo také hlavních překážkách obchodu lze najít na stránce Access2Markets (<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>). V případě Arménie je hlavní přetrvávající překážkou obchodu pouze nedostatečná ochrana Geografického označení původu (EU Geographical indications) u vín a lihovin (HS2204, HS2208).

Další důležité informace týkající se distribučních a prodejních kanálů, využívání místních zástupců, kontroly vývozu, ochrany domácího trhu a dalších faktorů ovlivňujících prodej lze nalézt na stránce Invest in Armenia (<http://www.investinarmenia.am/en/import-and-export-regime>). Relevantní informace o normách a technických předpisech poskytuje Ministerstvo hospodářství.

Nařízení EAEU se nyní zabývají i obchodem a celní oblastí, od zavedení harmonizovaných tarifů v rámci EAEU platí jednotný celní kodex. Podle požadavků EAEU by celní odbavení mělo být prováděno v jurisdikci příslušných účastníků zahraničních ekonomických operací. Například tranzit zboží do Arménie od zahraničních dodavatelů přes Rusko je zúčtován na vnějších hranicích EEU v Rusku. Stejný postup platí pro položky vstupující do Arménie a určené pro jiné země v rámci EAEU. Arménie nicméně nemá společnou hranici se zbývajícími členy EAEU, takže veškeré zboží musí procházet přes Gruzii. Celní odbavení zůstává jedním z hlavních problémů zahraničních společností působících na arménském trhu.

Domácí distribuční kanály Arménie odpovídají malé velikosti země, populaci a trhu. Hlavní skladovací a velkoobchodní společnosti sídlí v Jerevanu. Problém z hlediska dopravy představuje jak nedostatečná infrastruktura (navzdory snahám o její obnovu), tak obchodní embargo a uzavření hranice s Tureckem a Ázerbájdžánem. Stále uzavřené hranice omezují možnosti vývozu a dovozu a zvyšují náklady na přepravu kvůli větší vzdálenosti i nedostatečné/nekvalitní infrastruktuře. Arménie dopravně závisí na dostupnosti přes Gruzii. Dopravní cesta přes Gruzii (zpravidla prochází přístavy Poti a Batumi na pobřeží Černého moře) je spolehlivá, ale drahá. Pozemní trasa mezi gruzínskými přístavy a Jerevanem často představuje nejdražší část cesty. Spojení přes Írán je závislé na jediném společném hraničním přechodu a prochází komplikovaným terénem. Rizikem je, že některé části silnice se nacházejí už na území Ázerbájdžánu.

Většinu dovážených produktů a služeb zajišťují zástupci a distributoři. Většina společností v Arménii je relativně malá, i když existují významné výjimky včetně několika významných místních a evropských řetězců supermarketů (např. Carrefour) a několika obchodních domů. Velké společnosti, které zastupují více značek, mají často své vlastní distribuční centrum založené mimo Jerevan. Arménská firma Haypost (pošta a největší logistická a spediční firma) otevřela u Prahy své logistické centrum pro celou Evropu.

5.2 Formy a podmínky působení na trhu

Obchodní a investiční politika Arménie je relativně otevřená, navzdory značným překážkám v podobě stále rozšířené korupce, nadále spíše špatného podnikatelského prostředí a složitosti vymáhání zákonů. Země nestanovuje zásadní omezení zahraniční kontroly a práva na soukromé vlastnictví. Usazování a registrace podniků jsou rychlé. V žebříčku Doing Business (2020) se Arménie umístila na 47. místě ze 190 zemí.

Registrace podniku v Arménii je obecně rychlá a efektivní. Registrace se provádí elektronicky prostřednictvím Státního rejstříku právnických osob Ministerstva spravedlnosti Arménie (<https://www.e-register.am/en/>) na principu „one-stop shop“ a bezplatně. Pokud jsou dokumenty podle schválených vzorů, je registrace okamžitá (během jednoho dne). Pokud jsou dokumenty předkládány fyzicky nebo na dálku na základě plné moci, může schválení trvat až 1-3 pracovní dny. Nejsou minimální nároky na kapitál (může být od 1 USD).

Cizinci si mohou v Arménii vybrat ze široké škály dostupných organizačních forem pro podnikání. Existují následující právní formy subjektů: podnikatel / jediný majitel (Private Entrepreneur, PE), společnost s ručením omezeným (Limited Liability Company, LLC), akciové společnosti (Joint-Stock Company, JSC nebo Open Joint-Stock Company, OJSC), obchodní partnerství (Partnership), družstvo (Cooperative), privátní kapitálový fond (Private Equity Fund) a některé další formy (joint-venture, franchising, trust management, agency, commission, delegation). Jsou možné také různé formy zastoupení (Branch Office, Subsidiary, Representative Office, Permanent Establishment). Před registrací je potřeba zvážit řadu faktorů jako daně, ručení, náklady, struktura a další. Je vhodné využít právní poradenství v oblasti registrace podniků.

Kancelářské prostory v Jerevanu jsou široce dostupné. Pracovní síla je všeobecně poměrně dobře vzdělaná (zejména v technických oborech) a ve srovnání se západem je levná. Zahraniční firmy využívají kvalifikovaných odborníků v elektrickém a počítačovém inženýrství, optice, softwarovém designu. Na administrativních pozicích v zahraničních firmách je běžná dobrá znalost angličtiny a/nebo ruštiny.

5.3 Marketing a komunikace

Běžnými způsoby propagace zboží jsou reklamy v televizi, rádiu a tištěných médiích. Rozšiřuje se používání billboardů, stojanů, plakátů a dalších venkovních reklamních ploch, stejně jako např. reklama na autobusech MHD. Marketingové kampaně na internetu (zejména facebook, instagram) představují možnou alternativu klasických kanálů s dosahem především na mladší ročníky. Reklama může být dojednána buď přímo s médii, nebo prostřednictvím reklamních agentur.

Reklama se řídí zákonem o reklamě, který stanovuje standardy a mj. říká, že oficiálním jazykem reklamy musí být arménština (netýká se tiskovin vycházejících v cizím jazyce). Text může být doprovázen cizojazyčným překladem za podmínky, že je vtištěn menším písmem. Pro propagaci léčiv, lékařských zařízení nebo léčebných metod je nutné povolení ministerstva zdravotnictví. Zákon zakazuje propagaci stimulujících nebo relaxačních účinků alkoholu a cigaret, zakazuje reklamu na zbraně (kromě loveckých či sportovních zbraní). Na propagaci bank, pojišťoven a jiných finančních institucí se vztahují specifická omezení.

5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví

Arménská legislativa (zákon o patentech, zákon o obchodní značce, zákon o copyrightu) formálně zaručuje ochranu duševního vlastnictví. Vztahuje se na literaturu, vědecká a umělecká díla včetně počítačových programů a databází, patenty, průmyslový design, know-how, obchodní tajemství, trademark a další. Dodržování a vynucování zákona je však slabé a obrana komplikovaná. Proto jsou v Arménii běžná pirátská CD, programy, knihy, falešné značkové oblečení a další výrobky.

5.5 Trh veřejných zakázek

Trh veřejných zakázek se řídí zákonem o veřejných zakázkách, jenž vstoupil v platnost 22. 12. 2010. Text zákona je k dispozici pouze v arménštině. Regulačním orgánem je Státní agentura pro veřejné zakázky. Informace o mezinárodních tendrech včetně příslušných podmínek (pravidla pro přihlášení, financování, dokumentace) jsou zveřejňovány na stránkách <https://www.tender.am/en> a <https://www.gnumner.am/en>.

5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů

V Arménii převažuje systém hotovostních plateb, ačkoli roste využívání platebních karet v hotelech, restauracích a obchodech. Obchody mezi firmami jsou primárně prováděny bankovními převody, akreditivy nebo barterem. Na růstu využívání bankovních převodů má vliv zejména velké množství remitentů ze zahraničí a důvěra v zahraniční partnery. Většina bank převádí prostředky během 2–4 dnů. Arménský dram (AMD) je volně směnitelný. Podle zákona musí být ceny všeho zboží a služeb, majetku a výše platů stanoveny v AMD. Výjimky jsou pro transakce mezi místními a zahraničními firmami a určité transakce zahrnující zboží obchodované na světových trzích.

I s ohledem na omezenou solventnost některých subjektů se někdy mohou vyskytnout problémy s placením zakázek. Místní obchodníci někdy žádají úlevy v podmínkách splátek jako např. úvěr či barter. V takovém případě doporučujeme poskytnutí úvěru pouze na základě předchozích zkušeností s daným subjektem a i v takovém případě jen v omezené výši. Stejně tak je rozumné požadovat složení finanční zálohy u věrohodné místní banky.

Obchodní spory řeší arménské soudy (případně jiné orgány rozhodující ekonomické spory; se souhlasem stran sporu také smírčí soudy, pokud není na základě předchozí dohody obou stran ošetřen jiný způsob řešení). Vynucování smluvních práv prostřednictvím místních soudů je problematické.

5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria

Arménie zrušila vízovou povinnost pro státní příslušníky ze zemí EU. Od 10. ledna 2013 tak občané ČR, stejně jako ostatní občané EU a občané dalších čtyř zemí Schengenského prostoru, nepotřebují pro vstup na území Arménie a pobyt do 180 dní vstupní víza. O podmínkách vstupu pro pobyt delší než 180 dní je třeba se informovat na Velvyslanectví Arménie v Praze. Pro vstup je nutný platný cestovní pas (platnost musí přesahovat 6 měsíců). V Arménii oficiálně platí přihlašovací povinnost; cizinec musí do 3 dnů po vstupu na území Arménie ohlásit na policii místo svého pobytu (hotely tak činí automaticky), avšak v praxi registrace v současné době vyžadována není. V době koronaviru platí při vstupu povinnost prokázat se negativním PCR testem ne starším 72 hodin.

Před cestou doporučujeme ověření aktuálně platných bezpečnostních upozornění na webu MZV ČR a dobrovolnou registraci v systému DROZD. Při příjezdu není vyžadováno zdravotní pojištění, ale pojištění před cestou do zahraničí rozhodně doporučujeme. Zdravotnické služby na území Arménie jsou poskytovány za finanční úhradu – platí se v hotovosti v místě poskytnutí zdravotní péče, výše ceny závisí na úrovni zdravotnického zařízení. Zdravotní péče v hlavním městě Jerevanu, kde jsou zdravotnická zařízení zřízená ze zahraničních investic, je na dobré úrovni, ve venkovských oblastech je tato péče na nízké úrovni. V Jerevanu lze platit kartou, ale běžnější a jistější je stále hotovost (obzvláště mimo hlavní město). MHD tvoří v Jerevanu jedna páteřní linka metra, síť autobusů a mikrobusů (maršrutky) a taxi. Centrum je kompaktní a dá se v něm pohybovat pěšky. Arménie i Jerevan jsou celkově bezpečné, ale je vhodná opatrnost (možná drobná kriminalita).

Vstup a pobyt cizinců z Arménie do ČR do 90 dnů upravují společná pravidla v rámci Schengenu. EU a Arménie mají uzavřenou dohodu o vízové facilitaci. Aktuální informace k vstupu cizinců jsou k dispozici na stránkách MZV ČR, MV ČR a ZÚ Jerevan.

5.8 Zaměstnávání občanů z ČR

Podmínky pro zaměstnávání cizinců na území Arménie (jak získat pracovní povolení a kdo ho zajišťuje, platy, minimální mzda, sociální zabezpečení) lze najít na webových stránkách <http://jurist.am/en/employment> nebo <https://armenian-lawyer.com/work-permits/>. Mezi ČR a Arménií není v oblasti sociální péče v platnosti žádná smlouva.

5.9 Veletrhy a akce

Většina veletrhů se odehrává v Yerevan Expo Center, další informace lze najít na stránce <https://expo.am/en/>. Na rok 2021 jsou naplánovány následující hlavní akce:

EXPO FOOD & DRINKS YEREVAN 21. 5. 2021 (3 dny)

LADY EXPO: Beauty Expo 4. 6. 2021 (3 dny)

WORLD OF CHILDHOOD: Childhood International specialized Exhibition 4. 6. 2021 (3 dny)

ARMENIA EXPO: Universal trade-industrial expo-forum 16. 9. 2021 (3 dny)

AUTO SHOW – ARMENIA: International Automobile Exhibition 16. 9. 2021 (3 dny)

BUILD-EXPO YEREVAN 16. 9. 2021 (3 dny)

COMP-EXPO YEREVAN: Computers & IT Technologies Exhibition 16. 9. 2021 (3 dny)

FINANCE, CREDIT, INSURANCE AND AUDIT EXPO 16. 9. 2021 (3 dny)

FURNITURE SALON: Furniture International specialized Exhibition 16. 9. 2021 (3 dny)

INDUSTRIAL ARMENIA EXPO: Industrial Fair of Armenia 16. 9. 2021 (3 dny)

INTER FOOD EXPO: Food, Food production & Packing Expo 16. 9. 2021 (3 dny)

POLYGRAPHY. PUBLISHING. ADVERTISEMENT 16. 9. 2021 (3 dny)

REST & ENTERTAINMENT EXPO: International Rest & Entertainment Expo 16. 9. 2021

TRANS-EXPO YEREVAN: Transport & Logistics Exhibition 16. 9. 2021

ARM PROD EXPO: Food, Drinks, Food Processing Technologies and Agricultural Machinery & Equipment Expo 15. 10. 2021 (3 dny)

HEALTH SERVICE & PHARMACY EXPO YEREVAN 29. 10. 2021 (3 dny)

6 Kontakty

Podkapitoly:

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu

V Arménii působí velvyslanectví České republiky v Jerevanu (působnost diplomatická a konzulární pro Arménskou republiku). Czech Trade, Czech Invest, Czech Tourism ani České centrum v Arménii nepůsobí.

Velvyslanectví České republiky

Nalbandyan 48/1

0010 Jerevan, Arménie

Telefon: +374 10 519 373

E-mail: yerevan@embassy.mzv.cz

Web: www.mzv.cz/yerevan

Nouzový telefon: +374 44 090 644 (při volání z Arménie 044 090 644)

Aktuální informace o kontaktech, adrese a spojení, pracovní době úřadu jsou k dispozici na webu ambasády (na stránce https://www.mzv.cz/yerevan/cz/nase_velvyslanectvi/kontakt/index.html).

6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)

Společné číslo pro všechny druhy krizových situací (hasiči, policie i záchranná služba): 112 i 911

Hasiči: 101

Policie: 102

Lékařská záchranná služba: 103

Plynařská pohotovost: 104

6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

České kontakty

ZÚ Jerevan – <https://www.mzv.cz/yerevan>

<https://www.businessinfo.cz/armenie>

Sociální síť ZÚ Jerevan – <https://www.facebook.com/zucrjerevan>

Časopis arménské diaspory v Česku – www.orer.eu

Arménská ambasáda v Praze – <https://cz.mfa.am/en/>

Podmínky cestování do Arménie – <https://www.mzv.cz/>

Dobrovolná registrace občanů při cestách do zahraničí – <https://drozd.mzv.cz/>

Arménské státní instituce

Vláda <https://www.gov.am/en/>

Prezident <https://www.president.am/en/>

Parlament <http://www.parliament.am/?lang=eng>

Ministerstvo obrany <https://mil.am/en>

Ministerstvo hospodářství <https://www.mineconomy.am/en>

Ministerstvo školství, mládeže, kultury a sportu <https://escs.am/en>

Ministerstvo pro mimořádné situace <http://www.mes.am/en/>

Ministerstvo životního prostředí <http://www.env.am/en>

Ministerstvo financí <https://minfin.am/en/>

Ministerstvo zahraničních věcí <https://www.mfa.am/en>

Ministerstvo zdravotnictví <https://www.moh.am/>

Ministerstvo hi-tech průmyslu <https://hti.am/>

Ministerstvo spravedlnosti <https://www.moj.am/en>

Ministerstvo práce a sociálních věcí <https://www.mlsa.am/> (stránky pouze v arménštině)

Ministerstvo územní správy a infrastruktury <http://www.mtad.am/en>

Centrální banka <https://www.cba.am/en/>

Daňová správa <https://www.taxservice.am>

Národní statistický úřad <https://www.armstat.am/en/>

Arménská průmyslová a obchodní komora <https://armcci.am/>

Arménská rozvojová agentura www.ada.am

Americká obchodní komora v Arménii <https://amcham.am/>

Enterprise Armenia <https://enterprisearmenia.am/en>

Small&Medium Entrepreneurship Development National Center <https://www.isc.am/>

Zlaté stránky <https://www.spyur.am/en/home>

Média

RFE/RL Armenian Service (Radio Azatutyun) <https://www.azatutyun.am/en>

<https://www.news.am/>

<https://arminfo.info/>

<https://www.businessinfo.cz/armenie>

<http://arka.am/en/>

<https://en.168.am/>

<https://hetq.am/>

<https://www.panorama.am/en/>

Public Radio of Armenia <https://en.armradio.am/>